

MĀKSLĪGAIS INTELEKTS UN NOSTAĻĢIJA KULTŪRAS MANTOJUMĀ – PALĪGS VAI JOKS? NODARBĪBAS PLĀNS 2 STUNDU GARAI DARBNĪCAI

Formāts: Iedvesmojoša darbnīca

Mērķgrupa: Seniori ar datora lietošanas pamatprasmēm

Ilgums: 120 minūtes

Zināšanu līmenis: Ievada līmenis, iepriekšējas un padziļinātas tehniskas vai ar MI saistītas zināšanas nav nepieciešamas

Mācīšanas stils: Prezentācija ar refleksijas elementiem

PAMATOJUMS

Veicināt senioru izpratni par to, kā darbojas mākslīgais intelekts (MI) un kāds ir tā potenciāls, izmantojot piemērus no Latvijas Kultūras kanona un Digitālās bibliotēkas. Veicināt zinātkāri un pārliecības sajūtu par MI kā rīku, kas var atbalstīt gan radošas, gan ikdienas aktivitātes.

MĒRĶI

1. Iepazīstināt dalībniekus ar MI pamatjēdzieniem un tā pielietojumu reālajā dzīvē.
 2. Demonstrēt MI spējas informācijas meklēšanā, attēlu atpazīšanā, teksta un balss ģenerēšanā.
 3. Veicināt aktīvu līdzdalību, refleksiju un kritisko domāšanu par MI potenciālu un ierobežojumiem.
 4. Stiprināt saikni starp digitālo vidi un kultūras mantojuma vērtībām.
-

DETALIZĒTS NODARBĪBAS PLĀNS

1. IEVADS

Dalībnieki uz līmlapiņām uzraksta vienu pozitīvu priekšstatu un vienu bažu saistībā ar MI. Lapiņas tiek novietotas uz tāfeles un pierakstītie atslēgvārdi kopīgi pārrunāti.

Diskusija: Kas šķiet bažīgākais vai noderīgākais saistībā ar MI?

Mini aptauja (mutiski): Vai dalībnieki kādreiz ir izmantojuši kādu MI rīku?

Ievada frāze pasniedzējam:

“Šīs nodarbības mērķis ir nevis padarīt jūs par MI ekspertiem, bet sniegt jums pārliecību tā izmantošanā. Jums nav jāsaprot vai jāatceras katrs rīks, ko šodien pieminēsim. Jūties brīvi vienkārši klausīties, līdzdalība aktivitātēs ir brīvprātīga.”

2. MĪTI UN FAKTI PAR MI

Dalībnieki saņem "Apgalvojumu metamos kauliņus", kuros ietverti patiesi un aplami apgalvojumi. Katrs apgalvojums tiek apspriests un kopā tiek izlemts, vai tas ir patiess vai meli. Pasniedzējs īsi paskaidro, kāpēc, un demonstrē slaidus par MI izmantošanu dažādās jomās.

3. MI UN KULTŪRAS MANTOJUMS

Darbs ar Latvijas Kultūras kanonu. Uz ekrāna tiek parādīti divi attēli – mopēda "Rīga" reklāma un aktieris Eduards Pāvuls no filmas "Ceplis". Dalībnieki min, vai MI tos atpazīs. Pasniedzējs izmanto *ChatGPT* vai *Bing Image Recognizer*, lai pārbaudītu rezultātus. Diskusija: Kāpēc MI tos atpazīst (vai neatpazīst)? Vai tas mācās no mūsu jautājumiem? Kāpēc tas atsakās identificēt konkrētus cilvēkus?

4. JAUTĀJUMU UZDOŠANA *CHATGPT*

Dalībnieki individuāli vai pāros mēģina uzdot jautājumus MI. Piemēri: "Kas attēlots uz Riharda Zariņa zīmētās 100 latu banknotes?" "Kāpēc Latgalē maijā cilvēki pulcējas pie brīvdabas krustiem?". Dalībnieki izmanto drukātas darba lapas ar aprakstiem; pasniedzējs un asistents palīdz pēc nepieciešamības. Pēc tam grupas diskusija par to, vai atbildes bija kvalitatīvas un kā uzlabot vaicājumus. Uz ekrāna: 100 latu banknotes (1923) attēls. Pasniedzējs piebilst interesantu faktu – šīs banknotes tika drukātas uz papīra, kas izgatavots Līgatnes papīrfabrikā, bet vēlākie laidieni (pēc viltojumu parādīšanās) līdz 1938. gadam tika drukāti Lielbritānijā.

5. RADOŠAIS UZDEVUMS – DZEJOĻA RAKSTĪŠANA UN SINTĒZE

Pasniedzējs iepazīstina ar aktivitāti "MI raksta un lasa dzeju". Dalībnieki seko darba lapas soļiem:

1. Atveriet *ChatGPT*.
2. Ievadiet vaicājumu: *Uzraksti divus pantiņus (četrriņdes) Aleksandra Čaka stilā — par Rīgu, cilvēkiem un pilsētas trokšņiem. Izmanto vārdus: noteka, priekšpilsēta, bulvāris, kučieris, sirds.*
3. Nokopējiet uzģenerēto dzejoli.
4. Atveriet vietni <https://tilde.ai/lv/voice-synthesis/>
5. Izvēlieties balsi un ievadiet dzejoli.
6. Noklausieties savu MI ģenerēto dzejoli. Diskusija: Kādas emocijas un tonis piemīt dzejolim? Kāpēc viena no balsīm šķiet pazīstama? Pēc izvēles var parādīt arī animētu portretu, kas deklamē šo dzejoli.

6. ATTĒLU ĢENERĒŠANA

Uz ekrāna: Gaujas senlejas fotoattēls. Pasniedzējs ievada *ChatGPT*: *Generate a photo of the Gauja Valley* (Ģenerē Gaujas senlejas fotogrāfiju). Pēc attēla parādīšanās dalībnieki diskutē: Kas liecina, ka attēlu ir ģenerējis MI? Kam pieder autortiesības? Vai citi drīkst izmantot šo attēlu?

7. PAPILDU UZDEVUMI

Attēlu atpazīšanai:

1. <https://which-content-is-real.netlify.app/>
2. <https://goodthingsaustralia.org/learn-resource/ai-image-quiz/>
3. <https://decopy.ai/ai-image-detector/>

Teksta analīzei:

1. <https://www.undetectedtable.ai/>
2. <https://www.plag.lv/>

Secinājumi un refleksija

Kādus uzdevumus mēs lūdzām MI paveikt (meklēt, rakstīt, runāt, veidot attēlus)? Kas bija visgrūtākais? Kas visvairāk pārsteidza? Pasniedzējs apkopo galvenās atziņas un mudina dalībniekus turpināt pētīt MI rīkus.

Nepieciešamie resursi

- Datori vai planšetdatori ar interneta piekļuvi (1 ierīce uz 2 dalībniekiem).
- Līmlapiņas un marķieri.
- Projektors vai monitors.
- Sagatavoti slaidi ("Kas ir MI?", "Kur MI tiek izmantots?").
- Izdrukātas darba lapas uzdevumiem "Ko MI zina par Latvijas latu" un "MI raksta un lasa dzejoli".
- Piekļuve vietnēm <https://chat.openai.com> un <https://tilde.ai/lv/voice-synthesis/>.

Metodiskās piezīmes pasniedzējam

- Sāciet ar skaidrojumu, ka MI ir rīks, nevis domājoša būtne. Uzsveriet, kur un kā tas mācās un ģenerē atbildes - atgādiniet to dalībniekiem visas nodarbības laikā.
- Izmantojiet humoru un salīdziniet MI atbildes ar cilvēka pieredzi.
- Mudiniet dalībniekus uzdot jautājumus un brīvi meklēt palīdzību.
- Izmantojot rīkus, uzsveriet datu un privātuma drošību (balsis, fotoattēli, dati).
- Dodiet vienkāršus, skaidrus uzdevumus.
- Grupām, kas lielākas par 5 cilvēkiem, obligāti nepieciešams asistents.
- Runājiet skaidri un lēni; regulāri pārbaudiet, vai visi saprot instrukcijas.